

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Commentaria Ac Disputationes In Primam Partem Divi Thomae

Cvm Variis Indicibvs

De Deo Effectore, Creaturarvm Omnivm Tractatvs II. De Opere Sex
Diervm, Ac Tertivs De Anima

Suárez, Francisco

Mogvntiæ, 1622

XXX. De numero sensuum internorum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-93575](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-93575)

durum habere cor, cuius rationem addunt Sanctus Thomas lectione 31. & Philoponus folio sexto, col. 3. quia mollities corporis arguit corporis temperamentum, & optimam compositionem in organis sensuum. Item tale corpus deseruit optimè ad administrationem virtutis animalis, nam cum corpus molle est, spiritus animales subtiliores sunt, discurrentque celeriter per corpus: non sic autem quando corpus durum est: hoc tamen est intelligendum, ut ait D. Thomas, & Themistius de mollitie naturali, non de ea, quæ cura, & arte acquiritur. Additque Albertus inter ipsas naturales mollities aquosam, ac prouenientem ex pituita, ut in sanguinis, non arguere aptam complexionem, nec idoneum ingenium, sed quæ prouenit ex puro sanguine, quia sic temperatiorem complexionem causam habet, ut citato loco de generatione etiam dicitur: hac ergo ex parte tactus superat visum.

4
Quod contra superat
visu.

Attamen visus est contra superat tactum in multis. Primo, quia est vniuersalior ex parte obiecti, percipit enim cælestia, & terrestria sensibilia propria, & communia, multoque faciliori modo, quàm tactus. Item est certissimus inter omnes sensus, utpote immaterialior, minusque proinde deceptio- ni obnoxius, ideoque maxime deseruiens inuentioni, atque attestationi veritatis. Vnde Plato in Timæo ait rerum sublimium notitiam oculis nobis attulisse, & Aristoteles 1. Metaph. cap. 1. ideo nos visum maxime diligere, quia maxime cognitioni subseruit. Ex quibus iam patet tertia conclusionis pars, excessus enim ille tactus non in intrinsecis cernitur, sed in ijs, quæ tactum comitantur, vnde magis tanquam signum arguit perfectionem, quàm potest ipse asserat, visus vero in intrinsecis, magisque proprijs superat tactum, ac reliquos sensus: quare, &c. sic ergo intelligendus Aristoteles 1. de generatione animalium, capit. vigesimo, scribens non prouenire prudentiam ex tactu, nimirum tanquam ex proprio instrumento, quæuis de seruiat non minime ad prudentiam propter complexionem, quam arguit optimam, nisi alioquin natura decreet.

7
Obiectio 1.
contra pro-
xima resolu-
ta.

Responso ex
Arist.

Melancholi-
ci quomodo
ingeniosi?

Oppones primo, in sectione 30. problematum narrat Aristoteles quicumque ingenio, vel studijs, vel Republicæ administratione, vel in carmine pangendo, alijve partibus claruere, fuisse melancholicos: hæc ergo complexio secundum Aristotelem apta est ad ingenium, inepta vero ad tactum, cum humor ille, utpote terrestris, duriore efficiat carnes, ac proinde organum tactus obtundat. Fateretur quidem Aristoteles illa loco melancholiam, si dominetur, sua naturali frigiditate, & siccitate impedimento esse, talemque complexionem natos, stolidos fieri, & ignaros. Contingere tamen (inquit Aristoteles) atram bilem, si moderata sit, per totum corpus dispersam calefieri ab humore alio, vel complexione calida, sicque vehementem concipiendo calorem calefacere: quemadmodum etiam experimur ferrum, & aquam ex se frigida, sed si tamen calefacta multum concipere calorem vrereque velociter: sic ergo melancholia à propria natura extracta conducit ad ingenium, optime disponendo corpus ad diffusionem spirituum animalium, temperandoque nimiam sanguinis viuitatem: tandemque hominem studiosum, ac si sit ad mediocritatem redacta, efficit prudentiorē: vnde licet melancholici, inquit Aristoteles, in alijs quo excedantur ab alijs: multis tamen in rebus sunt illis præstantiores, alij quidem in studijs literarum, alij in artibus, alij in Republica, atque si in excessu humor hic calefiat, facit hominem loquacem, & poetam, aliaque non pauca ibique videre licet.

8 Oppones secundò contra resoluta pro visu, nā

tactus videtur certior sensus, ut experientia colligitur, & ex Aristotele libro de sensu, & sensibilibus, cap. 4. & 2. de partibus, cap. 16. Certitudo autem maxime ad scientiam exigitur: ergo tactus est vtilior. Et confirmatur, quoniam tactus esse videtur magis diligibilis, quia magis necessarius. Respondendum licet tactus certior esset, visum alioquin haberi vtiliorem, propter vniuersalitatem, sed & certior esse negandum est. Etenim si comparantur ad obiecta propria non minus certus est visus, quam tactus, ac forte certior, si vero ad obiecta communia facilius hallucinatur tactus, applicatis illis in proportionem æquali: quod enim aliquando visus decipitur, ex nimia distantia prouenit, id vero non derogat eius certitudini, quæ pensanda est penes obiectum debite applicatum. Ad confirmationem dicto amorem tactus, & visus non esse apud comparabiles, quia vnius amor alterius amorem inducit: tactus enim est fundamentum aliorum sensuum, atque adeo illo destructo destruentur alij, quæ certe consideratione maxime diliguntur: si vero præcise considerentur, ac inuicem separari, ac separatim considerari possent, sic plane magis diligibilis est visus de se, ac præcipue ad vtilitatem scientiæ: quantum alij sensus sine diligibiles ad percipiendam sensibilem delectationem, ut tactus, & gustus, qui tamen amor nimium est imperfectus, & animalis, prior autem perfectior & conformior homini, ut homo est, sicut loquutus fuit Aristoteles 1. Metaph. cap. 1.

CAPVT XXX.

An sit vnus tantum sensus interior,
an plures.

Explicatis sensibus exterioribus: dicendum superest de interioribus, quæ de re egit Aristoteles 3. de Anima, cap. 2. & 3. interpretes ibi, Diuus Thomas tum alibi, tum 1. part. q. 78. articulo 4. ubi præcipua quam explicat, sed paulo latius hic erunt differenda. In hac vero dubitatione suppono, dari sensum interiorem, pro qua re notandum septem hæc vocabula, *sensus communis*, *phantasia*, *imaginatio*, *estimatio*, *cogitatio*, *memoria*, *reminiscentia*, *significatio* potentiam sensitiuam à quinque supra explicatis distinctam, siue multiplicem, siue eandem, pro ut est principium diuersorum actuum, de quo statim agendum: sensus ergo communis est potentia interior cognoscens obiecta propria sensuum exteriorum, discernensque inter illa, ex qua discretionem potissime sensus communis à Philosophis deprehensus est, illa siquidem operatio maxime necessaria est naturæ sensitiuæ, nec poterat conuenire eidem exteriori sensui, cum ad discernendum inter duo oporteat vtrumque cognoscere: visus autem discernit quidem inter duos colores, & auditus inter sonos duos, at inter sonum, & colorem neuter discernit, quia neuter vtrumque cognoscit: necessarius ergo fuit sensus communis. Nec dici potest eandem animam per diuersos sensus discernere: illa enim non nisi per potentiam cognoscit: per eandem ergo potentiam oportet cognoscere, ut illa discernat. Aliam rationem asserit Aristoteles de somno, & vigilia, c. 1. ut scilicet cognoscit operationes sensuum exteriorum, quæ ratio sano modo est acceptanda, iuxta dicta cap. 11.

Aliam quoque rationem probandi sensum communem inuenerunt Albertus summa de homine tractatu 2. de sensu communi, q. 2. S. Thom. opuscul. 43. c. 4. nimirum ut percipiat sensibilia communia per proprias species, quæ certe ratio falsum supponit: quia sensus interior non aliter cognoscit sensibilia communia, quam exterior, ut cap. 3. monui.

SVARE Z
de Angelis, op
116. d. 1. et
anima.

116. d. 1. et
anima.

116. d. 1. et
anima.

monuimus, ac etiam notant D. Thom. 1. p. quæst. 1. art. 3. ad 2. Auicenna 6. naturalium, part. 3. cap. 8. in fin. & part. 4. cap. 1. Sola ergo prima illa ratio concludit dari sensum commune, neque verò commune dicitur communitate predicationis, cum sit potentia quædam particularis in animante, sed communitate obiecti, quatenus sensibilia cuncta externa percipit, in omnesque sensus exteriores influit tanquam commune eorum principium. Ita S. Thomas 1. p. q. 78. art. 4. ad 1. Albertus lib. 2. tract. 4. cap. 12.

3. Dubium est, an sensus communis sit diuersa, & sæpe contraria. Quidam aiunt sensum commune esse quidem indiuisibilem, attamen cum sit in organo extenso secundum diuersas illius partes recipere species diuersorum sensibilibus. Ita Philoponus de Anima fol. 79. Quæ responsio primò

supponit species recipi in organo, & non in potentia, quod supra improbatum est. Secundo asserit dictam potentiam esse indiuisibilem, quod repugnat accidenti materiali, ac in subiecto extenso existenti. Tertio fingit diuersas species recipi semper in diuersis partibus: aliter ergo responderet Themistius lib. 2. de Anima, cap. 8. sensum commune in se non recipere species sensibilibus, sed iudicare de ijs, quæ coram se ponuntur in sensibus externis, quod etiam videtur sentire Galenus 7. de placitis, in fine, & Egidius 2. de Anima, etiam in fine, sed est falsa sententia, nam sensus communis iudicat cognoscendo, non potest autem id præstare, nisi species in se recipiat, iuxta superius tractata. Respondendum ergo sensum commune tam varia cognoscere, quia est potentia perfectior, atque adeo vniuersalior vniens in se virtutem sensuum externorum, quod ex supradictis lib. 2. cap. 2. constare potest, vnde D. August. 12. super Genesim ad lit. cap. 26. quinquæ sensus, totidem comparat riuius ab vno communi sensu tanquam a fonte manantibus, illud autem de contrarietate specierum solutum iam superius est in cap. 2.

4. Phantasia est sensus interior potens cognoscere sensibilia exteriora in eorum absentia: hæc quippe operatio nobis est cum brutis communis: id eoque alicui sensui tribuenda: illi certè, qui species rerum sensatarum in absentia valet conferuare, ac per illas abstractiue cognoscere, quique propterea phantasia nuncupatur, etymologia sumpta à lumine, vt Aristoteles notat iuxta translationem Argyropoli, & Perionij, expositio nem D. Thomæ, Commentatoris, Simplicij, & Themistij in paraphrasi: lumen enim dicitur græcè *phantasia*, quia verò lumen facit apparere colores, inde deriuatur *phantasia*, id est, *prima apparatus*, ac deinde phantasia, quia scilicet res absentes facit apparere. Addit Philoponus phantasia dici quasi status eorum, quæ apparent, vnde ait deriuari à *phantasia*, & *phantasia*, quod Græcè significat *permanentiam*: retinet enim phantasia species permanentes, etiam absente obiecto, atque ita textum interpretatur.

5. Definiturus autem Aristotel. phantasia, prius eam distinguit ab alijs potentijs, & primò à sensibus nimirum externis, vt in textu constare potest: adhuc autem tres differentias. Prima est, quia licet sensus, neque actus, neque potentia detur, est tamen phantasia: vt in somnijs. Instabis in somnijs sensum dari in potentia. Occurrit primò Themistius in paraphrasi libri tertij de Anima id verificari conditionaliter, est non manent sensus etiam potentia, vt in cæco, saluari posse phantasia. Secundo occurrendum verificari quando in somnijs impossibile aliquid fingimus, cuius neque sensus actus est, neque potentia: addit verò Aristoteles sensum semper adesse, non phantasia, quæ verba Themistius in paraphrasi omittit, tanquam

Franc. Suarez de Anima.

difficilia habere, tamen in Græca litera, quæ D. Thomas ita exponit, vt intenta inter ipsas potentias differentia, nulla euadat: ait enim sensum, id est, facultatem sentiendi semper adesse, non tamen phantasia, id est, actum eius. Iam verò Simplicius, & Philoponus exponunt in pueris esse sensum exteriorem aptum ad operandum, non verò phantasia: sed repugnant experientiæ, nam infantuli somniant, & imaginantur, licet imperfectè, sicut & per sensus exteriores imperfectè operantur. Quare Auicennæ expositio placet, sensum semper adesse obiecto suo, quia non nisi illud præsens cognoscit: phantasia autem non ita, cum etiam cognoscat obiectum absens: vnde verba illa non addunt nouam differentiam, sed iam positam exponunt. Secunda ergo differentia est: quod sensus cunctis infit animalibus, imaginatio verò non item, de qua quomodo sit intelligenda inferius dicitur. Tertia differentia, quod sensus semper sit verus circa proprium sensibile, imaginatio autem semper sit falsa, quæ de re supra in cap. 10. Oppones verò textum 161. in quo Aristoteles ait imaginationem esse veram, aut falsam, quia sensus talis est: sentit ergo imaginationis falsitatem habere originem ex falsitate sensus, atque adeo nullam esse hanc tertiam differentiam. Respondet bene Philoponus, phantasia iam in cognitione simplicium sensibilibus tam vera, quam falsa saltem occasionaliter, sensum sequi, à quo illam acceperat, quia tamen sensibilia componit, & impossibilia fingit, in eo differre à sensu.

Secundo loco assignat differentiam inter imaginationem, & opinionem, quod opinio moueat appetitum, non vero imaginatio. Dicit aliquis, Imaginatio sæpe causat timorem, etiam si nulla sit opinio, vel apparentia mali euenturi, vt experientia docere videtur. Ob hanc obiectionem nonnulli exponunt differentiam, vt ex opinione semper sequatur motus appetitus: ex imaginatione non quidem semper, sed aliquando, veluti, cum fortis est, & vehemens, quod indicat Aristoteles in exemplo de pictura, visio enim per se non mouet appetitum, mouet autem, si sit pulchra, vel horribilis: dicendum tamē phantasia solam nunquam mouere appetitum, nisi illi misceatur opinio mali, vel boni, saltem vt possibilis: vehemens quippe apprehensio efficit, vt malum tanquam nobis possibile consideremus, vnde iam, ne eueniat formidamus. Alias differentias assignat Philosophus ibidem faciliores. Vltimo ponit differentiam inter phantasia, opinionem, fidem, suasionem, & rationem, nam quatuor hæc posteriora, vel iudicia sunt, vel se comitantur, quia vbi opinio est, ibi est, vel semper esse potest fides, & suasio, & ratio: phantasia autem sine iisdem inuenitur.

Ex his omnibus concludit Philosophus definitionem phantasia. Est motus factus à sensu in actu, vbi potius phantasiatio definitur, quam phantasia, immo definitio competit etiam actui sensus communis, nisi hunc actum sub sensu in actu comprehendas, vt Philoponus exponit: fortasse tamē id opus non est, eo quod distinctæ potentie non sunt, vt infra dicemus: definitur ergo clarius, vt num. 4. dicebamus, phantasia potentia, quæ species sensibilibus exteriorum recipit & conferuat, ac per illas operatur in absentia obiecti: alias definitiones tradit Commentator illo in libro textu 106. Albertus 3. de Anima, tractatu 1. p. 8. Cicero 1. Academicarum quæstionum. Iam verò imaginatio coincidit ferè cum phantasia, solumque addit vim componendi possibilia, ac fingendi impossibilia. Estimatiua describitur sensus interior potens apprehendere sub ratione conuenientis, & disconuenientis, seu, vt communiter loquuntur, sub ratione insensata: hæc siquidem operatio communis etiam est omnibus

Secunda.

Tertia.

6. Differentia imaginationis ab opinione.

7. Differentia phantasia ab opinione, fide, &c.

8. Phantasia descriptio ex Arist.

Imaginatio.

Estimatiua.

animantibus, nullius sensui externo deputari valet, cuius munus est mouere appositum sensitiuum, qui non nisi à ratione conuenientis, & disconuenientis mouetur: ideo ergo aestimatiua dicitur, quia in rebus ipsis aliud aestimat, quam quod exterius appareat.

Cogitatio.

Cogitatiua multi putant esse potentiam sensitiuam propriam hominis valentem ratiocinari circa particularia, & componere, atq; diuidere: hoc tamen excedit limites virtutis sensitiuæ, vt supra dixi: cogitatio ergo nihil aliud significat, quam ipsammet potentiam sensitiuam interioremem discernentem inter conuenientis, & disconuenientis, prout speciali quodam modo in homine existit, habetq; in ipso maiorem aliquam perfectionem, quia non ex solo instinctu naturæ dicitur, sed etiam ex nobiliori cognitione, & experientia, ac sapientia à ratione dirigitur.

Memoria.

Memoria ab Aristot. cap. 1. de memoria, & reminiscencia, dicitur potentia, quæ cognoscit præterita, vt iam cognita, speciatim verò à quibusdam memoria describitur potentia apta cognoscere idem quod aestimatiua, in absentia tamē obiectorum, cognoscit enim brutum rem sub ratione conuenientis, & disconuenientis, licet illam non habeat præsentem, & canes dormientes saepe latrant propter similem cognitionem, & apprehensionem.

Reminiscencia.

Reminiscencia definitur potentia, quæ rem particularem præteritam memoratur, non simplici modo, sed cum quadam indagatione, & discursu. Vnde multi credunt hanc virtutem non pertinere ad partem sensitiuam, sed ad intellectum, inlinuatq; Aristoteles in principio libri de memoria & reminiscencia, dicens eos, qui sunt hebetes ingenio, solere memoria prætere verum ipse Aristot. cap. 2. aperte docet virtutem esse sensitiuam, quod à signo etiam probat: quoniam, qui per reminiscenciam conantur recordari, lassantur capite, quod si indagation cesset, solet interdum, quod laborando non potuit, inueniri: hoc verò in iudicium fallax est, ad hoc enim satis est concomitantia operum inter se intellectus, atque sensus. Existimo ergo reminiscenciam potissimè fieri ab intellectu, saltem quantum ad discursus, & compositiones, quæ illi committuntur: quia verò sensus committatur semper intellectui, ideo quādo hic per diuersa loca, & tempora discurret, sensus etiam per quandam successuam apprehensionem ab vna in aliam procedit, describitq; potest talis eius reminiscencia, operatio sensus à prævio discursu intellectus, ideoq; dixit, qui pollent ingenio (vt pote qui facile discurrant) polere reminiscencia.

His positis.

1. Opinio in præfati cap.

Circa quaestionem huius capituli diuersæ sunt sententiæ, quidam enim duos tantum ponunt sensus interiores distinctos, diuerso tamē modo id declarant: nam eorum aliqui volunt sensum communem per se solum esse vnā potentiam, phantasiā verò esse alteram identificatam aestimatiuam, cogitatiuam, memoriā, &c. ita Perezus libro 3. de Anima, cap. 3. quaest. 1. citans Turisanum libro 2. in artem Galeni, commento 17. item Venet. ad citatum locum de Anima. Alij dicunt sensum communem, & phantasiā facere eandem potentiam: aestimatiuam verò, cogitatiuam, memoriā, &c. alteram constituunt. Ita Marcellus libro 4. suarum traditionum.

2. Opinio.

Secunda opinio principalis, ac tertia in ordine astruit potentias tres interiores: phantasiā, quam dicunt identificari cum sensu communi: cogitatiuam, quam rationem vocant: & memoriā. Ita Galenus lib. de different. symptomatum, cap. 3. Gregor. Nissen. de virib. animæ, cap. 6. & 7. Damascen. lib. 2. fidei, cap. 17. & 2. Nemefius de natura hominis cap. 6. Valles 2. controuersiarum. Sed oportet animaduvertere, Galenum rationis vocabulo intellectum ipsum significare, quem falsò credidit esse poten-

3. Opinio.

tiam organicam, vt patet ex 7. de placitis, cap. 4. vbi scribit cerebrum habere in se munus efficiendi imaginationem, memoriā, atque intellectum, non est verò credibile reliquos auctores catholicos in hoc sensu sequi Galenum, sed forte rationis voce intelligunt ipsam cogitatiuam, quæ à plerisque ratio particularis nuncupatur. Quarta opinio distinguit sensus quatuor interiores, nimirum sensum communem, phantasiā, aestimatiuam, seu cogitatiuam, & memoriā. Hanc docuit S. Thom. 1. part. quaest. 78. & Quaest. de Anima, art. 13. & opusculo 43. cap. 4. sequiturq; illius Scholæ, & tenuerat antea Auerroes 3. de Anima, text. 6. landun. 2. de Anim. quaest. 73. & alij communiter. Quinta opinio, præter quatuor nunc dictos sensus, addit imaginationem, quā ponit à phantasia distinctam. Tribuitur Auerrois sen. 1. doctrina 6. cap. 65. Sequiturque Albertus in summa de homine tract. 4. de imaginatione, & 2. de Anim. tract. 4. cap. 7. Sexta opinio sex inducit sensus interiores addendo proxime dictis reminiscenciam à memoria distinctam.

Inter has opiniones, prima sine fundamento loquitur, nam ostendimus, quæ ratione distinctus asseritur sensus à phantasia, eadem distinguenda esse à reliquis phantasia. Secunda opinio probabile fundamentum habet, quod coincidit cum fundamento quartæ, vt paulo post videbimus. Tertia deinde non placet, quia nititur solum experientia desumpta ex medicina, non verò procedit ex proprijs rei principijs, obiecto scilicet, & actibus distinguendo potentias: fundamentum autē soluetur sequenti capite. Iam quarta opinio, quæ inter ceteras probabilior habetur, duplex habet fundamentum. Primum: cognitionem sensitiuam interioremem, aliam fieri per species sensatas, aliam per non sensatas, ac potentias per eas cognoscentes esse diuersas: liquidem potentia cognoscentes per species diuersarum rationum, diuersas esse oportet. Et confirmatur, nam iudicium practicum, & speculatiuum pertinent ad diuersas potentias, sed potentia cognoscentes per species sensatas cognoscit speculatiue, sine ordine ad prosecutionem, vel fugam, cognoscentes verò per species non sensatas practice indicat esse fugiendum, vel prosequendum, cum rem attingat sub ratione conuenientis, vel disconuenientis: ergo, & cetera. Secundum fundamentum est, sententiam potentiam cognoscentem in præsentia obiecti debere esse facile mutabilem, & apprehensiuam: potentiam verò cognoscentem in absentia debere esse retentiuam specierum: ista autem duo non posse conuenire potentia materiali, cum facilis apprehensio in corporalibus proueniat ex humiditate, retentio verò ex siccitate, quæ duo predominari simul nequeunt in vno organo. Et confirmatur ex vulgato proloquio, quæ in superioribus sunt vnita in inferioribus diuiduntur: quare, &c.

Ex his fundamentis aperte colligitur sententia D. Thomæ, nam ad cognoscendum intuitiue per species sensatas omnium externorum sensui necessarius est vnus interior sensus, nimirum communis: ad cognoscendum verò abstractiue alter requiritur, iuxta secundum fundamentum, & hic est phantasia. Deinde ad cognoscendum intuitiue per insensatas species alius sensus postulat ex eodem secundo fundamento, qui aestimatiua nuncupatur, seu cogitatiua. Denique ex hoc ipso fundamento ad cognoscendum abstractiue per easdem illas species alius sensus requiritur, poniturque memoria: ergo, & cetera. Et hinc colliges quantum valeat fundamentum secundæ opinionis, quod in hac quarta primum fuit. Quinta opinio, præter hæc omnia, considerat duplicem cognitionem sensibilem in nobis inuentam, aliam simpli-

SVARE Z
de Anoclis, ope
it 6. dicitur et
anima.

Item 7. dicitur
in 1. dicitur
in 1. dicitur

D. V. 2.

simplicem, quam phantasia proprie attribuit, aliam vero compositam, seu imaginariam, qua fingimus, verbi gratia, montem aureum, chimeram, & familia, atque ad hanc compositiua operationem addidit tertiam potentiam. Et confimili ratione sexta opinio aliam addit potentiam propter diuersum modum memorandi reminiscendo.

Defectus.

11
Notatio 1.
pro decisione

Pro decisione veritatis est aduertendum sensus internos non esse multiplicandos ex eo, quod vnus possit plura, quam alius, sed quod alter alterius actum edere nequeat, nam si duo sensus interni statuatur, quorum vnus valeat quidquid alius, ac plura operari superflue, quoniam hic posterior statuatur: ad operationes ergo impossibiles eidem potentia est recurrendum, ac pro varietate huiusmodi operationum tot multiplicandi erunt sensus interni. Neque inferas, superflue iam poni sensus exteriores, cum quidquid illi possunt, interni possint. Namque in primis non est id simile, sensus enim exteriores sunt quasi particulares virtutes, quibus addi debuit vniuersalis, quae particulares ipsas roboraret, ac de omnibus iudicaret: interius autem non occurrat talis necessitas. Respondetur deinde antecedens falsum esse: immutatur enim sensus exterior ab obiecto, immutatur non internus, atque adeo quamuis sensus interior cognoscat quidquid exterior, non tamen per immutationem immediatam ab obiecto, ideoque fuerunt necessarij externi sensus, quia nisi immutarentur illi, non posset interior potentia quidquam percipere. Sit ergo constitutum fundamentum receptum communiter, per eas tantum actiones esse multiplicandos sensus internos, quae ad eandem potentiam non possunt reduci.

12
Notatio 2.

Secundo est notandum, non esse in homine inducendos plures sensus internos, quam in brutis perfectis, siquidem in his reperitur natura sensitiua, qua potest perfectione intra eum gradum: quod si aliqua operatio in homine visitur perfectior, non continuo est in illo multiplicanda potentia, cum ea perfectio maior dari valeat intra eandem potentia speciem. Ex quo fundamento excludit D. Thomas quintam opinionem Auicennae, nam operatio illa compositiua solum in nobis experitur, attribuitque poterit intellectui, vel certe ad illam eliciendam satis erit, quod phantasia hominis ponatur nobilior: ex quo etiam fundamento distinctio memoriae a reminiscencia excluditur.

13
1. Afferio.

Probatur 1.

His suppositis sit prima conclusio. Probabilius videtur sensum communem, & phantasia non esse potentias realiter distinctas, idemque dicendum de aestimatiua, & memoria, & in vniuersum de potentia intuitiua, & abstractiua cognoscente. Probatur conclusio. Nam potentia cognoscens abstractiua, obiecti speciem debet recipere: vel ergo recipit in praesentia obiecti, vel in absentia: hoc secundum est impossibile, quia externa sensibilia tantum mutant sensus, cum illis praesentia existunt. Vnde neque species, aut actus durant, nisi in eorundem praesentia: ergo cum phantasia, & memoria aliter non possint immutari, quam media immutatione sensus externi, immutari necesse est in praesentia obiecti: possunt ergo immutari, ac operari in praesentia obiecti. Vltima haec consequentia liquet: nam potentia quae immutari valet ab obiecto praesente, potest attentè immutari, ac proinde in actum prodire, idque necessario, cum sit potentia naturaliter agens non impedita, quare potentia in absentia obiecti cognoscens potest cognoscere in praesentia: non ergo propter hos actus multiplicari debent potentiae: atque hinc destruitur fundamentum contrariae sententiae. Et confirmatur conclusio, quoniam haec potentiae ideo distinguendae essent, quod vna facile apprehendat,

Probatur 2.

altera retinae. Haec autem ratio destructa est, quia simulacrum immutatur sensus internus, immutatur phantasia, atque adeo quam potest facile: non ergo oportet ista distinguere, quod amplius ostenditur, primo, nam si phantasia non simul cum sensu immutatur, sanè transacto aliquo tempore immutabitur, interim vero quid quales factum est in phantasia, ex quo magis disposita euaserit ad immutationem, quam antea? nihil certe potest assignari, neque item agens indicari, à quo producta sit dispositio, vel ablatum impedimentum. Secundo experientia quoque aduersatur, alioquin ut species rei in memoria maneret, oporteret ut per tempus aliquod res ipsa praesens sensui adesset, quod falsum est, quia licet subito rem videamus, si facis attendimus, facile postea memoramur. Tercio, quia officium sensus communis est attendere, & concurrere cum externis sensibus ad eam sensationem: sed hoc idem est munus imaginationis, ut patet experientia, nam si imaginemur circa eandem rem, quam praesentem habemus, minime illam sentimus, ut etiam D. Thom. & Themiustius fatentur. Ex his ergo concluditur, sensum communem, & imaginationem non distinguere, maxime enim distinguerentur, ut in praesentia, & absentia cognoscerent: ad hoc autem non oportet distinguere, ut ostensum est: ergo, &c. Quae ratio probat etiam aestimatiua, & memoriam non distinguere, fingere autem diuersos sensus internos, ut vnus cognoscat in praesentia tantum, alius verò tantum in praesentia, tum in absentia, superfluum est, & contra suprapositum fundamentum.

Confirmatio vna.

Altera.

Tertia.

Concluditur contra distinctionem sensationis communis a phantasia. Et contra aestimatiua, ac memoria distinctionem.

14
Satis sit fundamento 2. quarta sententia in n. 9.

Ad confirmationem ibid.

15
2. Afferio. Probatur 1.

2.

Eiusa occluditur.

potentis sunt non sensata, sed phantasia cognoscit rem sub tali aliqua ratione: ergo vna, eademque potentia ad vtrumque sufficit, atque adeo ab aestimatiua non seceritur. Vltima consequentia vallet ex notationibus supra positis: minor verò probatur, nam phantasia mouet appetitum sensitivum, ad quem comparatur, sicut intellectus practicus ad voluntatem, teste Aristotele 3. de Anima, cap. 6. textu 44. & cap. 7. per totum: appetitus autem mouetur à ratione conuenientis, vel disconuenientis: ergo ipsa phantasia rationem eiusmodi proposuit, ac cognouit. Atque hinc soluitur fundamentum primum quartæ opinionis in n. 9. negatur enim distinctio illa specierum sensatarum, & non sensatarum: negatur item cognitionem talium rationum tam diuersam esse, vt diuersas arguat potentias: negatur denique iudicium practicum, & speculativum fieri à potētis diuersis, cum melius multo fiant ab eadem, vno scilicet in altero fundamentum habente.

Ad 1. fundamentum,
4. opinionis
in n. 9.

16
3. assertio.

Probat ex
dictis.
Atque etiam
ex Aristotele.

Tertia conclusio. Probabilis videtur sensum interiorem vnum tantum esse realiter. Hoc ex dictis ita concluditur: sensus communis, & phantasia in vnam coincidunt potentiam, aestimatiua item, ac memoria inter se, cogitatiua autem remissentia, & imaginatio non ponunt in numero, vt supra est obseruatum, solumque significant diuersas perfectiones eiusdem sensus in homine: ergo, &c. Et hæc planè fuit sententia Aristotelis, cum capite primo de memoria dixerit, phantasma non esse affectum sensus communis, atque in toto eo capite de sensu communi, ac phantasia, imò & de virtute tota interna sentiendi tanquam de vna loquitur, ibidemque pronuntiat eadem nos parte cognoscere magnitudinem, motum, ac tempus, & subdit, vnde patet hæc omnia ad primum illum principem sensum pertinere, de quo inferius addit, ipsum esse quasi memoratur, &c. vnum ergo tantum ponit primum sensum principem interiore, & lib. de insomnijs, cap. 1. scribit vim imaginandi eandem numero esse cum potentia sentiendi, essentia tamen, & ratione diuersam, vbi imaginationem comparans sensibus externis, vult esse eandem numero vim, quatenus imaginatio, & sensus exterior per modum vnius virtutis conueniunt ad perfectè sentiendum: quod certè munus proprium est sensus communis, vt omnes tradunt. Tribuit ergo Aristoteles munus sensus communis imaginatiuæ, atque adeo iudicat non distinguere ibi dem quoque ait sensus externos immutare principem sensum communem in vigilia, & in insomnijs diuersimodè, in vigilia nimirum actualiter, in insomnijs autem per species iam ante acceptas: docet ergo sensum communem conseruare acceptas species, quod est munus phantasiæ, & hoc insinuat etiam D. Thom. 1. part. quæst. 84. art. 8. ad secundum, aiens, quòd in insomnio aliquando soluitur communis sensus, ac iudicat, cum tamen 1. 2. quæst. 15. art. 1. & quæst. 17. art. 7. ad tertium scribat sensum communem immutari solum in præsentia obiecti, & ideo ille locus primæ partis ab illius discipulis exponitur, ne sibi aduersari videatur. Item quòd phantasia ab aestimatiua non distinguatur secundum Aristotelem patet, quoniam aestimatiua ponitur facultas cognoscens rationem conuenientis, ac disconuenientis, mouensque appetitum. Vnde D. Thomas 1. part. quæst. 78. art. 4. & clariùs in 2. disput. 24. quæst. 2. art. 1. in corpore, & alibi, ait aestimatiuam comparari ad appetitum sensitivum, sicut intellectum practicum ad voluntatem: ostensum est autem, quod secundum Aristotelem phantasia cognoscat rationem conuenientis, moueatque appetitum, comparaturque ad illum, sicut intellectus practicus ad voluntatem: ergo secundum illum phantasia ab

aestimatiua non distinguitur. Denique, quòd phantasia, & memoria non distinguantur, est sententia Aristotelis de memoria, cap. 1. vbi palam ait imaginatiuam esse memoriam conseruantem species quod omnes admittunt de sensatis, non sunt vero aliæ non sensatæ, vt probauimus: ergo, &c.

Nec aliquid obstat huic conclusioni, quòd iam solutum non sit, nisi fortasse illud: proprium esse potentiarum materialium, vt determinentur ad particularia obiecta, diuidique in plures. Item illud, traditam conclusionem non solum communem non esse, sed potius communi aduersari. Ad primum respondeo in potētis quidem sensitivis particularibus inueniri determinationem, & diuisionem per particularia obiecta: in potentia autem intra gradum etiam sensitivum vniuersali necessitatem non dari, aut rationem fingendi diuisionem: solumque comparando hanc potentiam ad alioiorem, hoc est, intellectum deprehendi limitatam ad obiectum magis particulare, idque consonum esse imperfectioni potētis materialis, ac perfectioni, quam in suo genere habere potest. Ad secundum respondeo primo nullam esse partem nostræ sententiæ, quæ à multis non afferatur, cumque ipsi inter se dissentiant, locum nobis dari comprehendendi ex quolibet id quod nobis verè videatur, ac nulli eorum in totum consentire. Ad de secundo Aristotelem stare à nobis.

Dubitabis tamen, an formalis saltem distinctio sensuum interiorum sit admittenda? Videtur enim affirmandum, quia possunt ibi diuersæ definitiones tradi: sensus enim communis dicitur potentia iudicans de omnibus sensibilibus in eorum præsentia, phantasia iudicans de eisdem in absentia, &c. definitiones autem diuersæ distinguunt potentias saltem formaliter. Sit tamen quarta conclusio. Sensus interior vna est adæquata potentia realiter, & formaliter, solumque in adæquatis rationibus distincta, quatenus scilicet ad diuersos actus comparatur, & conceptibus in adæquatis concipitur. Probat, quoniam illa potentia est formaliter vna prædicto modo, quæ vnum habet obiectum formale adæquatum, circa quod exercet certum genus actuum, partialia namque obiecta, particulareque rationes actuum diuersorum diuersas rationes formales potētiarum non arguit: sic autem res habet in potentia sensitiva interiori: ergo, &c. Explicatur amplius, & confirmatur, nam in parte intellectiua plura sunt nomina significatiua intellectus, vt ratio, memoria, intellectus practicus, speculativus, &c. Et tamen ibi vna tantum est potentia formaliter, & simile est de voluntate. Denique illo modo potētia formaliter ultra sex numerari possent, vt facile patebit consideranti diuersitatem actuum interni sensus. Concludendum ergo vnum esse sensum omnes hos actus exercentem, qui à nobis diuersis nominibus nuncupatur, in adæquatisque definitionibus circumscribitur.

CAPVT XXXI.

De obiecto, actibus, subiecto, & organo sensus interioris.

Cognita veritate interioris sensus facile est omnina, quæ ad illum pertinent, explicare. Obiectum ergo illius est omne sensibile per externos sensus. Nam obiectum adæquatur potētia, sed hic sensus vniuersalissimus potentia est in suo ordine: ergo habet vniuersalissimum obiectum in eo gradu: illud autem est prædictum sensibile: ergo, &c. Notandum vero est, quòd sicut in externis sensibilibus inueniuntur communia, quæ attinguntur ab eis tanquam modi sensibilibus propriorum: ita apud internum sensum aliquid dari instat sensibilibus proprijs, quòd per se primo, ac per propriam speciem

SVARE Z
de Angelis, op
nr 6, dicitur et
anima.

Tom. I.

lib. II.

cap. I.

D. V.